

склади адміністративних проступків, які передбачають ухилення від вчинення певних дій як кваліфікуючу ознаку протиправного діяння (ст.ст. 83-1, 92, 116-3, 184 КУпАП).

Ухилення від вчинення певних дій як спосіб вчинення адміністративного проступку характеризується наступними ознаками:

- здійснюється завжди навмисно, тобто особа розуміє, що повинна вчинити певні дії, які вимагає від неї чинне законодавство, але свідомо опирається цьому;

- здійснюється, як правило, у формі бездіяльності (наприклад, особа не з'являється на офіційний виклик в органи державної влади), але іноді ухилення може додатково проявлятися і у формі дії (наприклад, особа не просто не з'являється на офіційний виклик в органи публічної влади, а при цьому переховується від органів влади). У таких випадках законодавець зазвичай використовує термін «злісне ухилення»;

- здійснюється, як правило, спеціальними суб'єктами адміністративної відповідальності (посадовими чи службовими особами, батьками, фізичними особами-підприємцями, військовозобов'язаними, хворими на наркоманію і ін.), хоча чинне законодавство іноді не уточнює суб'єкта відповідальності, що, на нашу думку, є негативним явищем, коли мова йде про такий спосіб вчинення протиправного діяння як ухилення від вчинення певних дій. Наприклад, ч. 2 ст. 185-8 КУпАП передбачає відповідальність за ухилення від виконання законних вимог прокурора щодо прибуття в органи прокуратури. Ця стаття взагалі викликає багато нарікань і стосовно використаної в ній законодавчої техніки, і стосовно її невідповідності реаліям сьогодення. Схожі за своєю конструкцією ст.ст. 185-3 і 185-4 КУпАП чітко закріплюють і перераховують у своєму змісті спеціальних суб'єктів адміністративного проступку. Це свідок, потерпілий, експерт і перекладач, а ст. 185-3 КУпАП до таких суб'єктів відносить ще й позивача і відповідача. Нажаль ч. 2 ст. 185-8 КУпАП не уточнює суб'єкта адміністративного проступку. До того ж в цій статті є сумнівне посилання на «законність вимог прокурора». Дійсно, Закон України «Про Прокуратуру» від 5 листопада 1991 року [1], який втратив чинність з 15 липня 2015 року, у ст. 8 передбачав положення, згідно з яким посадові особи і громадяни зобов'язані з'являтися за викликом прокурора і давати пояснення з обставин, які з'ясовуються прокурорською перевіркою. Чинний же Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року [2] взагалі не передбачає ніяких повноважень прокурора щодо виклику громадян до прокуратури. Тобто виникає певна колізія – повноваження прокурора чітко не прописано чинним законодавством, але в КУпАП вже передбачається відповідальність громадян за ухилення від «законних вимог» прокурора.

Враховуючи форму правового закріплення способу в статтях Особливої частини КУпАП та його цільову спрямованість, пропонуємо наступну класифікацію ухилення від вчинення певних дій як способу вчинення адміністративного проступку.

1. Ухилення особи від комплексу спеціальних заходів, які необхідно застосувати до неї особисто чи до майна, яке знаходиться у її власності. Слід зазначити, що такий комплекс спеціальних заходів чітко прописаний чинним законодавством та застосовується за рішенням вповноваженої на те посадової особи. Цей спосіб вчинення адміністративного проступку характеризується тим, що особа усвідомлює законність застосування спеціальних заходів як по відношенню до неї (медичний огляд, медичне обстеження, профілактичне лікування, перевірка), так і по відношенню до її майна (огляд та дослідження засобів захисту рослин), але різним чином опирається цьому (не з'являється у органи охорони здоров'я; посилається на різні труднощі, у зв'язку з якими не надає для огляду засоби захисту рослин і ін.).

Відповідальність за ухилення особи від комплексу спеціальних заходів, які необхідно застосувати до неї особисто чи до майна, яке знаходиться у її власності, передбачена статтями 44-1, 45, п. 5 ст. 83-1, ч. 2. ст. 166-20 КУпАП. До цього виду ухилення відносяться:

- ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння;

- ухилення особи, яка зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами, від медичного обстеження;

- ухилення від обстеження осіб, щодо яких є достатні дані про те, що вони хворі на венеричну хворобу;
- ухилення від лікування осіб, які були у контакті з хворими на венеричну хворобу і потребують профілактичного лікування;
- ухилення від пред'явлення засобів захисту рослин для проведення їх огляду чи дослідження;
- ухилення осіб, які є об'єктами нагляду (оверсайту), від перевірки Національним банком України.

2. *Ухилення особи від узгодження позицій сторін договору чи від підписання договору.* Договірні відносини виникають за бажанням сторін договору, але іноді законодавець чітко прописує саму процедуру укладання таких договорів, у зв'язку з чим вона стає обов'язковою для учасників договірних відносин (наприклад, правові засади розробки, укладення та виконання колективних договорів і угод закріплені в Законі України «Про колективні договори і угоди» [3]) чи встановлює обов'язковість укладання такого договору (наприклад, Закон України «Про охорону культурної спадщини» закріплює, що усі власники пам'яток, щойно виявлених об'єктів культурної спадщини зобов'язані укласти з відповідним органом охорони культурної спадщини охоронний договір [4]).

Цей спосіб вчинення адміністративного проступку характеризується тим, що особа усвідомлює обов'язковість участі у договірних відносинах при укладанні колективного договору та обов'язковість укладання охоронного договору, але різним чином опирається цьому (ігнорує протягом семи днів пропозицію про початок колективних переговорів, не звертається у органи охорони культурної спадщини для укладання охоронного договору і ін.).

Відповідальність за ухилення особи від узгодження позицій сторін договору чи від підписання договору передбачена ст. 41-1 та п. 1 ст. 92 КУпАП. До цього виду ухилення відносяться:

- ухилення осіб, які представляють власників або уповноважені ними органи чи профспілки або інші уповноважені трудовим колективом органи, представників трудових колективів від участі в переговорах щодо укладення, зміни чи доповнення колективного договору (угоди);
- ухилення власників пам'яток або уповноважених ними органів (осіб) від підписання охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини.

3. *Ухилення особи від обов'язкової передачі чи продажу предметів матеріального світу державним органам, установам та іншим особам.* Національне законодавство містить в собі перелік об'єктів, які є обмеженими в цивільному обороті. До цієї групи відносяться об'єкти, які можуть належати лише певним учасникам обороту, або цивільний оборот яких є дозволим лише за спеціальною ліцензією (розрішенням).

Цей спосіб вчинення адміністративного проступку характеризується тим, що особа усвідомлює, по-перше, обов'язковість передачі предметів матеріального світу державним органам і установам (наприклад, виручки в іноземній валюті, яка була отримана від реалізації товарів на експорт), по-друге, обов'язковість продажу цих предметів або державним органам (наприклад, дорогоцінних металів, скуплених чи видобутих із надр), або іншим особам, які мають право володіти та користуватися цими предметами матеріального світу (наприклад, вогнепальної мисливської зброї), але різним чином опирається цьому (не передає до Музейного фонду України знайдені під час археологічних розкопок рухомі предмети культурної спадщини, не реалізує вогнепальну мисливську зброю у зв'язку з анулюванням дозволу на носіння такої зброї і ін.).

Відповідальність за ухилення особи від обов'язкової передачі чи продажу предметів матеріального світу державним органам, установам та іншим особам передбачена п. 4 ст. 92, ст.ст. 162-1, 162-3, 193 КУпАП. До цього виду ухилення відносяться:

- ухилення від передачі в установленому порядку знайдених під час археологічних розвідок, розкопок рухомих предметів, пов'язаних з нерухомими об'єктами культурної спадщини, на постійне зберігання до музеїв (державних фондосховищ);

- умисне ухилення службових осіб підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності або громадян – суб'єктів підприємницької діяльності від повернення в Україну у передбачені законом строки виручки в іноземній валюті від реалізації на експорт товарів (робіт, послуг) або інших матеріальних цінностей, отриманих від цієї виручки;
- ухилення від передбачених законом обов'язкової здачі на афінаж або обов'язкового продажу скуплених дорогоцінних металів, а також видобутих із надр, отриманих із вторинної сировини, піднятих чи знайдених дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;
- ухилення від реалізації вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів громадянами, у яких органами внутрішніх справ анульовано дозвіл на їх зберігання і носіння.

4. Ухилення особи від роботи з офіційною інформацією у порядку, передбаченому чинним законодавством, та від державної реєстрації різних об'єктів. Згідно з положеннями Закону України «Про інформацію» [5], інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Робота з офіційною інформацією зажди регламентується чинним законодавством (наприклад, законодавство передбачає порядок внесення змін у офіційні дані системи депозитарного обліку). До офіційної інформації відносять і дані, які містяться в різних державних реєстрах. У цих випадках законодавець не тільки регламентує сам порядок проведення реєстрації чи перереєстрації, а передбачає умови, при наявності яких така реєстрація чи перереєстрація стають обов'язковими. Наприклад, реєстрація судна є обов'язковою для власника судна і полягає у здійсненні запису про судно в державному реєстрі та видачі документів, які надають судну право плавати під прапором держави, до реєстру якого воно включено. А перереєстрація друкованого засобу масової інформації стає обов'язковою у зв'язку з тим, що друкований засіб масової інформації змінив засновника (склад співзасновників), назву, мову і сферу розповсюдження видання.

Цей спосіб вчинення адміністративного проступку характеризується тим, що особа усвідомлює обов'язковість внесення змін у офіційні дані, проведення реєстрації чи перереєстрації об'єкту, але різним чином опирається цьому (не звертається до органів реєстрації суден, не вносить зміни до системи депозитарного обліку і ін.).

Відповідальність за ухилення особи від роботи з офіційною інформацією у порядку, передбаченому чинним законодавством, та від державної реєстрації різних об'єктів передбачена ст.ст. 116-3, 163-10, 186-6 КУпАП. До цього виду ухилення відносяться:

- ухилення від обов'язкової реєстрації судна;
- ухилення посадової особи Центрального депозитарію цінних паперів, Національного банку України або депозитарної установи від внесення змін до системи депозитарного обліку;
- ухилення від перереєстрації друкованого засобу масової інформації, який змінив засновника (склад співзасновників), назву, мову і сферу розповсюдження видання.

5. Ухилення особи від виконання законних вимог органів державної влади та їх посадових осіб. Законна вимога це чітко сформульований в нормативно-правових актах чи санкціонований уповноваженим владним суб'єктом односторонній вольовий припис, який виконується добровільно чи за допомогою державного примусу.

Цей спосіб вчинення адміністративного проступку характеризується тим, що особа усвідомлює законність вимог, які висувають до неї органи державної влади та їх посадові особи (наприклад, суд, органи досудового розслідування, прокурор, національна комісія з питань державного регулювання у сфері енергетики і ін.), але різним чином опирається цьому (ігнорує виконання рішень Антимонопольного комітету України, не з'являється за викликом до суду чи до органів досудового розслідування і ін.).

Відповідальність за ухилення особи від виконання законних вимог органів державної влади та їх посадових осіб передбачена ч. 2 ст. 166-4, ст.ст. 185-3, 185-4, ч. 2 ст. 185-8, ч. 2 ст. 188-2, ст.ст. 188-20, 188-21, 188-30 КУпАП. До цього виду ухилення відносяться:

– ухилення посадовими особами органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також керівниками (розпорядниками кредитів) підприємств (об'єднань, господарських товариств тощо) та особами, які займаються підприємницькою діяльністю, від виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень;

– злісне ухилення від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача, експерта і перекладача;

– злісне ухилення свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування;

– ухилення від виконання законних вимог прокурора щодо прибуття в органи прокуратури;

– ухилення посадових осіб і громадян, які займаються підприємницькою діяльністю, від своєчасного виконання приписів посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, про усунення порушень прав споживачів;

– ухилення від виконання приписів посадових осіб центрального органу виконавчої влади з державного енергетичного нагляду чи розпоряджень його органів щодо усунення порушень вимог нормативно-правових актів та нормативних документів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання суб'єктів електроенергетики, суб'єктів відносин у сфері тепlopостачання та споживачів електричної енергії;

– ухилення від виконання рішень національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики;

– ухилення від виконання посадовою особою, яка є учасником фондового ринку, рішень Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку або розпоряджень, постанов чи рішень уповноважених осіб Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо усунення порушень законодавства на ринку цінних паперів.

б. Ухилення особи від виконання своїх обов'язків, обумовлених її особливим правовим статусом, та зобов'язань, які витікають з положень чинного законодавства чи укладених договорів. Об'єм прав та обов'язків кожної особи коливається в залежності від її правового статусу. Наприклад, коли мова йде про батьків та осіб, які їх замінюють, то згадуються положення ст. 51 Конституції України [6], яка закріплює, що батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття, а також положення Сімейного кодексу України [7], який у ст. 150 перераховує обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини: обов'язок виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини; обов'язок піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток; обов'язок забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя; обов'язок поважати дитину і ін. Спеціальними нормами регламентуються також обов'язки службових осіб та іноземців та осіб без громадянства. Наприклад, у ст. 111 Цивільного кодексу України частково закріплені обов'язки голови комісії з припинення юридичної особи [8], п. 14 ст. 1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [9] відносить до нелегальних мігрантів також іноземців або осіб без громадянства, які законно прибули в Україну, але після закінчення визначеного їм терміну перебування втратили підстави для подальшого перебування в Україні.

Отже визначений нами спосіб вчинення адміністративного проступку характеризується тим, що особа усвідомлює необхідність виконання обов'язків та зобов'язань, обумовлених її правовим статусом, але різним чином опирається цьому (не складає ліквідаційний баланс чи передавальний акт, що є необхідним при припиненні юридичної особи ліквідаційною комісією; іноземець не залишає територію України після закінчення визначеного для нього строку перебування і ін.).

Відповідальність за ухилення особи від виконання своїх обов'язків, обумовлених її особливим правовим статусом, та зобов'язань, які витікають з положень чинного законо-

давства чи укладених договорів, передбачена ч. 4 ст. 166-6, ч. 2. ст. 166-13, ч. 1 ст. 184, ч. 1 ст. 203 КУпАП. До цього виду ухилення відносяться:

– ухилення голови комісії з припинення юридичної особи, ліквідаційної комісії, ліквідатора, інших осіб, залучених до припинення юридичної особи, від проведення припинення юридичної особи або від складення ліквідаційного балансу (проміжного балансу), розподільчого балансу, передавального акта, обов'язкове подання якого встановлено законом для проведення припинення юридичної особи;

– ухилення від виконання управителем фонду фінансування будівництва або фонду операцій з нерухомістю чи емітентом сертифікатів фонду операцій з нерухомістю перед довірцями зобов'язань, встановлених правилами фонду фінансування будівництва або фонду операцій з нерухомістю чи договорами про участь у фонді фінансування будівництва або проспектом емісії сертифікатів фонду операцій з нерухомістю;

– ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей;

– ухилення іноземцями та особами без громадянства від виїзду з України після закінчення відповідного терміну перебування.

Висновки. На підставі проведеного аналізу можна зробити наступний висновок. Ухилення від вчинення певних дій як спосіб вчинення адміністративного проступку характеризуються наступними ознаками: здійснюється завжди навмисно, тобто особа розуміє, що повинна вчинити певні дії, які вимагає від неї чинне законодавство, але свідомо опирається цьому; здійснюється, як правило, у формі бездіяльності, хоча іноді може додатково проявлятися і у формі дії; здійснюється, зазвичай, спеціальними суб'єктами адміністративної відповідальності, хоча чинне законодавство іноді не уточнює суб'єкта відповідальності, що свідчить про недосконалість використаної при цьому законодавчої техніки.

За формою правового закріплення та цільовою спрямованістю ухилення як спосіб вчинення адміністративного проступку можна поділити на шість груп, кожна з яких має свої особливості: 1) ухилення особи від комплексу спеціальних заходів, які необхідно застосувати до неї особисто чи до майна, яке знаходиться у її власності; 2) ухилення особи від узгодження позицій сторін договору чи від підписання договору; 3) ухилення особи від обов'язкової передачі чи продажу предметів матеріального світу державним органам, установам та іншим особам; 4) ухилення особи від роботи з офіційною інформацією у порядку, передбаченому чинним законодавством, та від державної реєстрації різних об'єктів; 5) ухилення особи від виконання законних вимог органів державної влади та їх посадових осіб; 6) ухилення особи від виконання своїх обов'язків, обумовлених її особливим правовим статусом, та зобов'язань, які витікають з положень чинного законодавства чи укладених договорів.

Список літератури

1. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 53. – Ст. 793.
2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
3. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 36. – Ст. 361.
4. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 8 червня 2000 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 39. – ст. 333.
5. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 48. – Ст. 650.
6. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
7. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
8. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № № 40-44. – Ст. 356.
9. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № 19-20. – Ст. 179.

Я. В. Задорожная, соискатель

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
Кафедра административного и хозяйственного права
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

УКЛОНЕНИЕ ОТ СОВЕРШЕНИЯ ОПРЕДЕЛЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ КАК СПОСОБ СОВЕРШЕНИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРОСТУПКА

Резюме

В статье раскрывается содержание понятия «уклонение от совершения определенных действий» как способа совершения административного проступка, дается классификация уклонения и характеристика каждого из установленных его видов.

Ключевые слова: объективная сторона административного проступка, способ совершения противоправного деяния, уклонение, злостное уклонение.

Ya. V. Zadorozhnaya, Applicant

Odessa I. I. Mechnikov National University
the Department of Administrative and Commercial Law
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

EVASION FROM PERFORMING PARTICULAR ACTIONS AS A WAY OF COMMITMENT OF ADMINISTRATIVE MISDEMEANOR

Summary

The article deals with the concept of «evasion of certain actions» as a way of committing an administrative offense, affords a classification of evasion and the characteristic of each of the established species.

Key words: the objective side of an administrative offense, modus of illegal act, evasion, willful evasion.